

# Maa muuttuu, muuttuuko äitiys?

## Suomalaisten ja virolaisten kokemuksia äitiydestä maahanmuuton jälkeen

HELI HYVÖNEN

### Johdanto

Kulttuurissa ja yhteiskunnassa vallitsevat arvot vaikuttavat äitien ja lasten vuorovaikutukseen ja siihen, millaisia kasvatusmenetelmiä äidit käyttävät. Maastamuuton myötä naiset joutuvat usein pohtimaan uudelleen äitiyden käytänteitään, erityisesti silloin kun uuden asuinmaan arvot, normit ja tavat poikkeavat siitä, mihin he ovat lähtömaassaan tottuneet. Useimmat aiemmat maahanmuuttajaäitejä käsittelevät tutkimukset ovat keskittyneet tarkastelemaan sitä, miten äidit luovat uudenlaisia yllirajaisia (*transnationaalisia*) äitiyden muotoja lähtömaahan jääneisiin lapsiinsa esimerkiksi raha- ja tavaralähetysten kautta (esim. Erel 2002; Hyvönen 2007b; Marjeta 1998; Siim 2007; Zontini 2004). Sen sijaan tutkimuksia, joissa olisi tarkasteltu äitiyden käytänteitä silloin, kun naiset muuttavat yhdessä lastensa kanssa, ei ole juurikaan tehty. Tämän artikkelin tarkoituksena onkin tuoda uudenlainen näkökulma akateemiseen keskusteluun pohtimalla sitä, miten maastamuutto vaikuttaa äitiyteen ja millaisiin tekijöihin naiset joutuvat kiinnittämään huomiota uudessa asuinmaassa silloin, kun he muuttavat yhdessä lastensa kanssa. Artikkelini on väitöskirjani viimeinen osajulkaisu ja perustuu vuonna 2005 keräämiini 24 Virossa asuvan suomalaisen ja 24 Suomessa asuvan virolaisnaisen haastatteluihin<sup>1</sup>.

Vaikka suomen ja viron kielet ja maiden kulttuurit ovat pitkälle samankaltaisia, vallitsevat käsitykset lapsen asemasta ja siitä, miten heitä tulisi kasvattaa, poikkeavat toisistaan (Hofstede 2003; Hyvönen 2007b; Siim 2007; Zechner 2007). Virossa vallitsevat näkemykset ovat saaneet runsaas-

ti vaikutteita neuvostoajalta, jolle oli tyyppillistä sosiaalipolitiikan normittavuus: propaganda julistettiin äitiyden naisen tärkeimmäksi, mutta ei ainoaksi tehtäväksi. Äitiys olikin ylistetty ominaisuus, ja äidit nähtiin vahvoina, yksipuolisesti hyväntahtoisina ja kaikkivoipina sekä sievinä olentoina. (Rotkirch 2008; Narusk & Hansson 1999, 14). Venäläinen äitiys oli ”sosiaalisesti integroitua”, toisin sanoen sukulaiset ottivat laajamittaista vastuuta lapsen hoitamisesta ja kasvattamisesta. Lasten syntymän jälkeen oli tyyppillistä, että isoäiti asui vanhempien luona viikkoja tai jopa kuukausia, ja pienetkin lapset saattoivat viettää pitkiä aikoja isovanhempien hoidossa. (Rotkirch 2000.) Hoitoavun lisäksi myös sukulaisten antamalla neuvoilla oli keskeinen merkitys arjesta selviytymisessä (Rotkirch 2000, 118–119), ja perheenjäsenet olivat toisistaan riippuvaisia (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 2000).

Venäläisessä kasvatuskulttuurissa keskeistä on perinteisesti ollut yhteinen etu ja normien noudattaminen (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 2000). Lasten yksilöllisiä tarpeita ei ole huomioitu, eikä heidän ole odotettu päättävän omista asioistaan tai ilmaisevan mielipiteitään; pikemminkin on arvostettu tottelevaisuutta ja sääntöjen noudattamista (Rotkirch 2000, 117–119). Lapsiin ei myöskään ole panostettu samalla tavalla taloudel-

1. Tutkimukseen osallistuneet 48 naista muuttivat yhtä lukuun ottamatta yhdessä lastensa kanssa. Yksi virolaisista naisista jätti lapsensa äitinsä hoitoon siksi aikaa, että järjesti itselleen asunnon ja työpaikan Suomessa. Haastatteluhetkellä kaikki suomalaiset asuivat Virossa, mutta kolme virolaista oli palannut takaisin Viroon (ks. Hyvönen 2007b).

lisesti kuin länsimaissa. Suurin vanhempien lapsen tekemä panostus liittyy koulutukseen (Rotkirch 2008).

Aiemmat virolaisia kasvatustutkimuksia käsitelleet tutkimukset ovat osoittaneet, että virolaisille vanhemmille tärkeimpiä arvoja ovat hyvinvointi, kova työnteko, puhtaus, siisteys, tottelevaisuus, vanhempien kunnioittaminen ja kohteliaisuus (Hämäläinen, J. & al. 1994). Virolaisvanhemmat arvostavat myös terävä-älyisyyttä, hyviä käytöstapoja ja päämäärien saavuttamista. Korkeasti koulutetut vanhemmat pitivät tärkeänä myös hyvää itseluottamusta (Tulviste & Ahtonen 2007).

Entisen Neuvostoliiton alueella vallinneen laajennetun äitiyden vastakohtana voidaan nähdä Yhdysvalloista lähtöisin oleva intensiivisen äitiyden ideologia (Hays 1996, 122–128). Näkemyksen mukaan lapsen ensisijainen ja paras hoitaja on oma äiti. Intensiivisen äitiyden ideologiassa on keskeistä äitiydelle antautuminen eli lapsen tarpeiden asettaminen äidin omien tarpeiden edelle. Äitiys nähdään kiehtovana tehtävänä, joka on kuitenkin myös kuormittavaa sen vuoksi, että äidit joutuvat tekemään sekä henkisiä että fyysisiä panostuksia ja taloudellisia uhrauksia lapsensa vuoksi. Lapset nähdään haavoittuvina yksilöinä, joita tulee suojella, ja heidän yksilöllisten tarpeidensa huomioiminen on tärkeää.

Vaikka isillä on usein aktiivisempi rooli lastensa elämässä Suomessa kuin esimerkiksi Venäjällä tai Yhdysvalloissa, on päävastuu lapsen hoitamisesta ja kasvattamisesta sekä palkattomasta kotityöstä edelleen naisilla myös silloin, kun he ovat kodin ulkopuolisissa palkkatyössä. Naiset joutuvatkin tasapainoilemaan kodin, työn ja perheen asettamien vaatimusten välillä (Bergqvist 2001, 137). Suomessa äitejä tuetaan intensiiviseen äitiyteen erityisesti lasten ollessa pieniä. Käytännössä tämä näkyy esimerkiksi lainsäädännössä siten, että ainoastaan äidit ovat oikeutettuja neljän kuukauden mittaiseen äitiysvapaaseen. Sen sijaan puolen vuoden mittainen vanhempainvapaa on molempien vanhempien käytettävissä. Vuoden 2003 alussa voimaan astuneen bonusvapaan seurauksena isät ovat pitäneet aiempaa enemmän vanhempainvapaita. Esimerkiksi vuonna 2006 joka kymmenes isä käytti oikeuttaan vanhempainvapaaseen. Kuitenkin isät pitävät huomattavasti lyhyempiä lomia kuin äidit. (Hämäläinen, U. & Takala 2007.)

Aiemmat suomalaisten kasvatustutkimuksia käsittelevät tutkimukset ovat osoittaneet, että suo-

malaisille tärkeimmät arvot ovat itsensä toteuttaminen, elämästä nauttiminen, mielikuvitus ja hyväntahtoisuus. Suomalaisäidit käyttävät myös helvärempia kasvatustapojen ja antavat lapsilleen enemmän vapauksia kuin virolaisäidit. (Hämäläinen, J. & al. 1994; Tulviste & Ahtonen 2007.) Suomessa on myös tyypillistä, että lapsia kannustetaan henkilökohtaiseen riippumattomuuteen ja itsenäisyyteen pienestä pitäen ja heidän saatetaan odottaa jo nuorena tekemään itsenäisiä päätöksiä (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 2000).

## Äitiyden mallien historiaa

Nykyisin Suomi edustaa kansainvälisesti tarkasteltuna esimerkkimaata siinä, että naisten korkeasta työhön osallistumisasteesta huolimatta myös hedelmällisyys on verrattain korkea. Keskeisinä keinoina tilanteen saavuttamiseen ovat olleet päivähoito- ja vanhempainlomajärjestelyt sekä yhteiskunnan maksama taloudellinen tuki. (Hiilamo 2006, 83.)

Suomessa naisten yhteiskunnallinen asema määriteltiin uudelleen 1960- ja 70-lukujen taitteessa, jolloin ”neuvoteltiin uusi sukupuolisopimus” (Julkunen 1994, 181). Samanaikaisesti alkoivat yhteiskunnan kansalaisilleen myöntämät sosiaaliset etuudet parantua ja Suomesta alkoi kehittyä hyvinvointivaltio (Anttonen 1994, 222). Vuonna 1973 astui voimaan ensimmäinen päivähoitolaki, jonka seurauksena naisten oikeus osallistua ansiotyöhön tunnustettiin ja poliittinen suhtautuminen päivähoitoon muuttui suvaitsevaisemmaksi. Subjekttiivinen oikeus päivähoitoon astui voimaan kuitenkin vasta 1990-luvulla. 1980-luvulla päivähoiton rinnalle luotiin kotihoitontuen järjestelmä.

Myös entisessä Neuvostoliitossa naiseuteen kuului äitiyden lisäksi oleellisena osana kodin ulkopuolinen ansiotyö: naiset haluttiin ”vapauttaa” lastenkasvatuksesta ja kodinhoidosta työmarkkinoille. Valtion tehtävänä oli motivoida ja tukea naisia täyttämään tehtävänsä äitinä (Isola 2008). Periaatteessa naisilla oli samat lailliset oikeudet työhön kuin miehilläkin eikä sukupuoli vaikuttanut palkan suuruuteen: virallisesti maassa vallitsi tasa-arvo (Therborn 2004; Rotkirch 2008). Naisten työssäkäyntiä tuettiin sosiaalipoliittisin keinoin, ja jopa perustuslaki suositteli äitiyden ja palkkatyön yhdistämisen mahdollistavia olosuhteita. Vuoden 1970 jälkeen kaikille äideille myön-

nettiin entistä suuremmat sosiaaliset etuudet ja naisilla oli oikeus palata aiempaan työhönsä suhteellisen pitkän palkallisen äitiysloman jälkeen. Neuvostoliitossa oli myös kattava päiväkotijärjestelmä. (Narusk & Hansson 1999, 14.)

Viron uudelleen itsenäistymisen jälkeen perheiden sosiaalisia etuisuuksia on kehitetty tunnustavasti. Vuonna 2004 voimaan astuneen säädöksen mukaan työssäkäyvät äidit ovat oikeutettuja saamaan palkkaa vastaavaa äitiyskorvausta vuoden ajan. Lisäksi yhteiskunta maksaa muita taloudellisia etuuksia. Äidin lisäksi isät ja jopa isovanhemmat ovat oikeutettuja pitämään vanhempainlomia, mutta käytännössä isät eivät ole pystyneet vapaita pitämään (Sotsiaal Ministerium 2008). Virallisesta tasa-arvosta huolimatta vastuu lasten hoidosta ja kasvatuksesta on edelleen naisilla. Tämän vuoksi heidän oikeutensa ja mahdollisuutensa esimerkiksi uralla etenemiseen ovat käytännössä miehiä heikommalla ja palkka miehiä pienempi (Alas & Rees 2005; Rööm & Kallaste 2004). Toisaalta Virossa on ollut uudelleen itsenäistymisen jälkeen pyrkimyksenä palata perinteisiin sukupuolirooleihin. Usein miehen tulot eivät kuitenkaan ole riittäneet perheen ylläpitämiseen, minkä vuoksi naisen on ollut pakko jatkaa työntekoa kodin ulkopuolella. (Kaskla 2003; Sotsiaal Ministerium 2008.) Koska julkisia päivähoitopaikkoja on liian vähän, koulutetut naiset eivät ole olleet halukkaita hankkimaan lapsia tai ovat siirtäneet lapsen hankintaa. Noin 60 prosenttia virolaisista (sekä naisista että miehistä) on edelleen sitä mieltä, että lasten hankkiminen rajoittaa naisten uralla etenemisen mahdollisuuksia (Karu & Roosaar 2006).

*2. Haastattelut tapahtuivat suomeksi ja muistuttivat vapaamuotoisia keskusteluja, jotka pohjautuivat neljään teemaan: 1) maastamuutto ja sopeutuminen uuteen maahan, 2) arki Suomessa, 3) suhteet lähtömaahan sekä 4) äitiys ja yhteiskunnan äitiyspalvelut. Haastatteluiden kesto vaihteli noin tunnista yli kahteen ja puoleen tuntiin.*

*Nauhoitin haastattelut ja litteroin nauhat. Koodasin litteroiduista haastatteluista (yhteensä n. 1000 sivua) aihepiiriin kannalta keskeiset teemat Altas-ti-ohjelman avulla. Tämän jälkeen muodostin luokkia, joille annoin esimerkiksi seuraavallaisia nimiä: "äitiys", "oma äiti", "äitiys Suomessa/Virossa", "yhteiskunnan äitiyspalvelut Suomessa/Virossa", "sosiaaliset verkostot", "vapaa kasvatatus Suomessa" ja "Viron kilpailuhenkisyys". Yhdis-*

## Aineisto ja menetelmät

Tämän tutkimuksen aineisto perustuu 24 Suomessa asuneen virolaisen ja 24 Virossa asuneen suomalaisnaisen haastatteluun<sup>2</sup>. Haastatellut virolaiset olivat iältään 25–50-vuotiaita ja haastatellut suomalaiset 21–44-vuotiaita; virolaisten keski-ikä oli 36,7 ja suomalaisten 34,2 vuotta. Suurin osa virolaisnaisista muutti Suomeen 1990-luvulla, jolloin yhteiskunnallinen tilanne Virossa oli epävakaa, ja maahanmuuttoviranomaisille ilmoitetusta syystä (avioliitto, paluumuutto, työ tai opiskelu) riippumatta naisen todellinen motiivi muutolle oli toive rauhallisemmasta elinympäristöstä ja turvatusta toimeentulosta (Hyvönen 2007a). Usein tähän liittyi halu taata parempi tulevaisuus myös lapsille (ks. myös Siim 2007; Zechner 2007). Haastatellut suomalaisnaiset puolestaan muuttivat Viroon pääsääntöisesti 2000-luvulla joko miehensä työkomennuksen tai omien opintojensa vuoksi. Muutto tarjosi heille uralla etenemiseen sellaisia mahdollisuuksia, joiden saavuttaminen olisi ollut Suomessa vaikeampaa (Hyvönen 2007a). Taulukosta 1 käy ilmi haastateltujen taustatietoja.

## Äitiys Suomessa ja Virossa

Sekä suomalaiset että virolaiset haastateltavat kokivat vaikeaksi pukea sanoiksi sen, mitä äitiys on. Se nähtiin kokonaisvaltaisena tehtävänä, joka vaikutti kaikkiin elämän osa-alueisiin. Naiset painottivat sitä, että ennen lapsen syntymää olleet ajatukset siitä, millaista äitiys olisi, osoittautuivat epärealistisiksi. Toisaalta lasten olemassaolo toi elämään sellaista uudenlaista sisältöä, jota ei

*telin sitaatteja suuremmiksi ryhmiksi ja etsin niistä eroja ja samankaltaisuuksia tarkoitukseni taavoittaa aineiston tyypillisiä piirteitä. Pyrin kuvaamaan haastattelujen keskeisiä sisältöjä rakentamalla ideaalityyppejä, toisin sanoen en pyri käsittelemään kaikkia vieraassa maassa asumiseen tai edes äitiyteen liittyviä teemoja, vaan olen valinnut aineistosta esiin nousseet keskeisimmät teemat. Kaikki haastatellut eivät myöskään puhuneet kaikista tässä yhteydessä käsittelemistäni teemoista, vaan olen yhdistellyt vastauksia ideaalityypeiksi, joihin sisältyy enemmän kuin yhden tyyppin elementtejä. Teoreettinen luokittelu pohjautuu abstraktiotasoihin, jotka eivät koskaan toteudu sellaisinaan elävässä elämässä (Roos 1987).*

voinut kuvitella ennen lapsen syntymää, vaikka äidit joutuivat äidiksi tullessaan luopumaan ennestä toimijuudestaan lapsen edun nimissä (vrt. Vuori 2001, 358). Haastateltavat ilmaisivatkin äitiyteen kuuluvan olennaisena osana lapsen tarpeiden asettamisen omien tarpeiden edelle. Kuten seuraava lainaus virolaisen, yhden lapsen äidin haastattelusta osoittaa, tämä herätti ristiriitaisia tunteita:

”Mä en enää ole itseäni varten, vaan mun toimissa on mukana myös mun lapsi, että mä teen häntä varten. *Mä en enää elä itseäni varten, vaan myös häntä varten.* Mutta siinä on myös mukana se, että mä haluan turvata lapselleni hyvän elämän, että mikä ei ennen tieteenkään ollut prioriteettina, mutta nyt, nyt se on niin kun erittäin tärkeää. [---] Että joskus *toivoisi, että et voisi olla niin kun rauhassa, niin ei sitä vaan pysty.* Kaikki opiskelut ja muut on tehtävä silloin kun on aikaa.”

Useimmat sekä suomalaiset että virolaiset haastateltavat kuvasivat äitiyttä tunteiden, erityisesti rakkauden ja vastuuntunnon, kautta. Siihen liitettiin myös muita positiivisia tunteita, kuten iloa ja onnea, jopa ylpeyttä lapsesta. Toisaalta naiset puhuivat avoimesti myös äitiyteen liittyvistä negatiivisista tunteista, kuten väsymisestä, syyllisyydestä ja huolesta. Tunteiden lisäksi äitiyttä pyrittiin määrittelemään toiminnan kautta: se oli lähellä olemista, mukana kasvamista ja rajojen asettamista. Tavoitteiden tasolla olikin vaikea havaita eroja suomalaisten ja virolaisten välillä. Molemmat haastateltavien ryhmät painottivat lapsen tarpeista huolehtimisen sekä hyvien ja turvallisten olosuhteiden takaamisen tärkeyttä (vrt. Hays 1996). Myös raskaaksi tulemiseen ja lapsen synnyttämiseen liittyvät kokemukset muistuttivat pitkälle toisiaan. Tarkempi aineistoon paneutuminen ja äitien toimintatapojen tarkasteleminen kuitenkin osoitti tämän päällimmäisen havainnon virheelliseksi: toiminnan tasolla suomalaisissa ja virolaisissa äitiyden käytänteissä oli havaittavissa huomattavia eroja.

Ensinnäkin, lasten ajoittuminen ja asema yhteiskunnassa ovat erilaisia Suomessa ja Virossa. Neuvostoliitossa vallinneen käsityksen mukaan naisten oli hyvä mennä naimisiin nuorina ja synnyttää lapset terveydellisistä syistä varhain (Therborn 2004, 181–188). Tyypillisesti ensimmäinen lapsi syntyi ”kuin itsestään” pian avioliiton solmimisen jälkeen, ilman julkilausuttua päätöstä hankkia lapsia. Kuten alla oleva lainaus osoittaa, kuului ensimmäinen lapsi itsestään selvänä osana naisen elämänsä, mutta sen jälkeen

Taulukko 1. Haastateltujen taustatiedot

	virolaiset	suomalaiset
Lapsia muuttohetkellä	12	13
Ainakin yksi lapsi maastamuuton jälkeen	15	16
Ensimmäinen lapsi alle 20-vuotiaana	6	1
Ensimmäinen lapsi yli 30-vuotiaana	2	9
Haastatteluhetkellä yksi lapsi	11	7
Haastatteluhetkellä kaksi lasta	11	12
Haastatteluhetkellä kolme lasta	1	4
Haastatteluhetkellä neljä lasta	1	1
Ideaali lapsiluku (yleisellä tasolla)	2	3
Lasten ikä (vuotta)	1–25 v.	0–18 v.
Alle kouluikäisiä lapsia	14	21
Kouluikäisiä lapsia	10	9
Lapsia suomalaisen miehen kanssa	11	15
Lapsia virolaisen miehen kanssa	11	8
Lapsia muunmaalaisen miehen kanssa	3	1
Haastatteluhetkellä av(i)oliitossa suomalaisen kanssa	9	13
Haastatteluhetkellä av(i)oliitossa virolaisen kanssa	5	7
Muuttohetkellä yksinhuoltaja	6	–
Haastatteluhetkellä yksinhuoltaja	5	3

aborttiluvut olivat korkeita (Rotkirch 2000). Venäläisnaisen ihanteena pidettiin kahta lasta, vaikka kaikki eivät toista lasta hankkineetkaan.

H: Miten sie määrittelisit, että mitä äitiys on?

K: (---) *Mä en ole sitä niin syvällisesti ehkä ajatellut sillä tavalla, että en ole halunnut tehdä siitä mitään isoa kysymystä itselleni, koska mun mielestä se kuuluu kumminkin elämään.*

Neuvostoliitossa avioliitoille oli tyypillistä lyhytkestoisuus, pieni lapsiluku sekä avioerojen ja avioliiton ulkopuolisten suhteiden runsaus. Eroaminen oli kuitenkin sosiaalisesti vähemmän leimavaa kuin naimattomuus ja yksin eläminen (Rotkirch 2008). Vielä 1960- ja 70-luvuilla oli yleistä,

että avioparin vanhemmat esittelivät nuoret toisilleen, ja mikäli nuoret valitsivat itse kumppaninsa, oli vanhempien hyväksyttävä puoliso ennen avioliiton solmimista. Kommunismin päätymisen jälkeen avioliittojen solmimisikä on kohonnut ja nuorilla on suurempi päätösvalta puolison valinnassa (Therborn 2004, 182–188). Kuten muuallakin entisen Neuvostoliiton alueella, myös Virossa on synnyttäjien keski-ikä noussut Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen. Viime vuosina eniten ensisynnyttäjiä on ollut 30–39-vuotiaiden ryhmässä, ja vastaavasti alle 25-vuotiaiden ensisynnyttäjien osuus on laskenut (Sotsiaalministerium 2008). Vuonna 1996 ensisynnyttäjien keski-ikä oli Virossa 25,79 vuotta, ja kymmenen vuotta myöhemmin se oli 28,36 vuotta (Statistics Estonia 2008).

Koska Neuvostoliiton aikana avioiduttiin nuorena, olivat tuoreet avioparit usein riippuvaisia joko omien tai puolison vanhempien tarjoamasta tuesta niin raha-asioissa, ruoanlaitossa kuin lastenhoidossakin. Lisäksi nuoret asuivat usein jommankumman vanhempien luona. Erityisesti äidinpuoleisilla sukulaisilla oli tärkeä rooli lastenhoidossa lasten varhaisista vaiheista saakka, minkä vuoksi myös lastenlasten suhde mummoon oli yleensä lämmin (Siim 2007; Rotkirch 2000, 73). Tämä selittyy sillä, että tyypillisesti verisiteet olivat parisuhdetta voimakkaampia, minkä vuoksi perheen tärkein sidos oli vanhemman ja lapsen, ei puolisoitten välinen suhde (Castrén 2001, 82–93; Rotkirch 2003). Joidenkin tähän tutkimukseen osallistuneiden naisten äidit osallistuivat lastenlastensa hoitamiseen jopa päivittäin (Hyvönen 2007b). Kuten seuraava lainaus virolaisen kahden lapsen äidin haastattelusta osoittaa, saattoi apu olla niin intensiivistä, että äidit itse kokivat jäävänsä ulkopuoliseksi lapsensa elämästä. Hoitoavun lisäksi haastatellun oma äiti jatkoi palkkatyössä käymistä, koska isä oli sairaseläkkeellä eikä pystynyt kantamaan vastuuta elannon hankkimisesta:

Hän [lapsi] oli viikot mummun luona, koska isä oli töissä. [...] Ja mä halusin että mä saan opiskelut suoritettua. Minun äitini oli aika nuori, että kävi töissä. Minun isä oli invalidieläkkeellä. Äiti oli ainut, joka kävi töissä, hän ei saanut [voinut] jäädä [hiljaisuus] minun vuoksi [pois työelämästä]. [...] Meillä oli sukulinainen, semmoinen eläkeläinen mummi, joka hoiti sitten päivällä. Mä jäin siinä mielessä ihan sivuun että kasvattaminen alkoi sitten kun lapsi tuli mun luo.

Sen sijaan Suomessa oman perheen perustaminen on perinteisesti ollut selkeämpi elämän

käännekohta, joka tapahtuu itsenäistymisen jälkeen. Suurin osa suomalaisista haastatelluista kertoikin ajoittaneensa lasten hankinnan opintojen päättämisen, työelämään siirtymisen ja avioliiton solmimisen jälkeiseen aikaan. Tämä kuvastaa Suomessa vallitsevaa yleistä trendiä siitä, että lapset hankitaan suhteellisen myöhään. Tilastojen mukaan ensisynnyttäjien keski-ikä oli Suomessa vuonna 2006 27,8 vuotta (Miettinen 2008). Toisaalta 18,7 prosenttia kaikista synnyttäjistä oli yli 35-vuotiaita (Pietiläinen 2006; Stakes 2006). Suomalaisnaiset näkivät äitiyden erityisenä elämäntehtävänä, ”*elämän tärkeimpänä asiana*”, kuten monet asian ilmaisivat. Naiset halusivatkin antautua äitiydelle täysin, minkä seurauksena monet kokivat vaikeuksia asettautumisessa uuteen elämänvaiheeseen. Jotkut kärsivät synnytyksen jälkeisestä masennuksesta, koska kuvittelivat ulkopuolisten ihmisten asettavan heille niin korkeita odotuksia siitä, miten heidän äitinä tulisi toimia, että he eivät kyenneet saavuttamaan niitä. Kahden lapsen suomalaisäiti kuvaasi tuntojaan:

”Mä olin molempien kanssa masentunut. Ensimmäisen kanssa kahdeksan ja toisen kanssa kymmenen kuukautta. Siinä meni aikaa ennen kuin tuli se tunne, että tämän pienen ihmisen takia minä tekisin mitä vaan. [...] Ehkä se oli sitä, että sai itsensä kokoon, että jotenkin siihen rauhoittui siihen äitiyteen, että ei ole sitä painetta, että *sinun pitäisi olla jotain, että on olemassa formaatti, jota sanotaan äitiydeksi*. Että ei ole. *Ei ole sitä kaavaa, josta sä sen otat, että sun tulee toimia näin*.

## Virolaisäidit Suomessa: Suurperhemallista ydinperheeseen

Suurin Virosta Suomeen muuttoa seurannut muutos äitiydessä oli se, että pääasiallinen vastuu lastenhoidosta jäi naisille itselleen (Hyvönen 2007b). Maastamuuton myötä naiset joutuivat sopeutumaan länsimaiseen ydinperhemalliin venäläisen suurperheen sijasta (Liebkind & al. 2004, 181). Tämä herätti ristiriitaisia tunteita: mahdollisuus viettää enemmän aikaa lasten kanssa erityisesti Suomessa asumisen alkuaikoina, jolloin useimmat haastatellut olivat työttöminä, koettiin positiivisena, mutta toisaalta vastuun kantaminen yksin oli raskasta. Kuten seuraava lainaus kahden lapsen virolaisäidin haastattelusta osoittaa, oli tapaamisten rajoittuminen muuttamaan kertaan vuodessa henkisesti rasittavaa sekä naisille itselleen että Viroon jääneille sukulaisille,

jotka olisivat toivoneet mahdollisuutta pitää yhteyttä tiiviimmin:

”Mutta toisaalta mä alusta asti mietin, että tämä on itse asiassa *kiva juttu, että lopultakin on niin kuin aikaa lapsille*. Ja juuri se, kun se on toisaalta *välttämättömyyksiin*, kun ei ole muita. Että kyllä siinä varmaan ne suhteet on jopa läheisemmät kuin silloin, jos olisi asuttu Virossa. Aika paljon ainakin niin kun mun sukupolvelta isovanhemmat olivat lasten kasvattamisessa mukana. Ja *mun vanhemmat pitivät sitä hyvin luonnollisena, että he ovat tukemassa ja auttamassa*. Ja silloin vielä isomummokin eli. *Se oli heille kova paikka*, kun me tultiin pois ja he näkivät lapsia niin harvoin.”

Maastamuuton myötä arki muuttui ydinperhekeskeisemmäksi, koska välimatkan ja taloudellisen tilanteen myötä ei ollut mahdollisuutta pitää yhtä tiiviisti yhteyttä kuin Virossa asuttaessa. Tämän seurauksena naiset joutuivat pohtimaan suhdettaan lähtömaahan jääneisiin sukulaisiin uudella tavalla. Myös keskinäinen avun antaminen vaati enemmän vaivaa, ja emotionaalisen ja taloudellisen tuen puitteet täytyi rakentaa tiedostetusti (Bryceson & Vuorela 2002, 15). Naisten työllistyttyä ja taloudellisen tilanteen kohennuttua yhteydenpito oli mahdollista tiivistää. Haastatteluhetkellä naisista puolet kertoi käyvänsä Virossa vähintään kerran kuukaudessa, viisi noin joka toinen kuukausi ja viisi yhden tai kaksi kertaa vuodessa. Keskimäärin he pitivät yhteyttä kahdesta seitsemään sukulaiseen ja kahteen ystäväntäreen. Lisäksi maantieteellisen läheisyyden vuoksi oli mahdollista turvautua osittain Virossa asuvilta sukulaisilta ja ystäviltä saatuun apuun. Jotkut naiset pystyivät ylläpitämään samoja traditioita kuin Virossa asuessaan, esimerkiksi lähettämään lapsensa kesäksi isovanhempien luo Viroon (Hyvönen 2007b). Edellä lainaamani haastateltava jatkoi:

”Kesälomalla lapset olivat sitten mummolassa. Ja mun vanhemmat kävivät kerran vuodessa Suomessa. Että sen jälkeen kun mä rupesin niin kuin saamaan töitä kesäisin, koska alussa mä sain juuri niitä kesäisjaisuuksia, niin sitten lapset olivat niin, että mä vein heidät heti koulun päätyttyä mummolaan kesäkuun alussa, ja siten me mentiin heinäkuussa perässä. Että he olivat siellä mummon kanssa kuukauden.”

On kuitenkin tärkeätä huomata, että maahanmuuton virallinen syy vaikutti osaltaan sekä sosiaalisten verkostojen muodostumiseen Suomessa että haastateltujen kokemuksiin äitiydestä. Paluumuuttajan statuksella tulleet naiset muuttivat yleensä yhdessä paitsi ydinperheen, myös mui-

den sukulaisten kanssa (Hyvönen 2007a). Tämän vuoksi heidän oli mahdollista turvautua sukulaisilta saamaansa apuun myös maastamuuton jälkeen. Yhdessä virolaisen miehensä kanssa muutaneiden naisten kohdalla lastenhoidon vastuun siirtyminen heidän harteilleen korostui sen vuoksi, että isät osallistuivat suhteellisen vähän lastenhoitoon. Sen sijaan suomalaiset miehet ottivat aktiivisemmän roolin kotitöissä, mikä helpotti äitien taakkaa, kuten seuraava lainaus neljän lapsen virolaisäidin haastattelusta osoittaa:

*Hän [lasten suomalainen isä] oli vaan lapsia varten. Hän heräsi yöllä. Hän laittoi lapsille kaikki eväät valmiiksi, että mun ei tarvinnut kuin mikrossa... osti mikroaaltouunin, että mä pääsisin helpommalla, että mä voin lämmittää ruoat siellä. Että niin kauan kun mä hänen kanssa elin, niin kyllä hän niitä enemmän hoiti, kun ei ollut töissä. Että mähän olin päivät kotona, mähän olin siihen asti. Mutta mä olin välillä poissa, viikko kaksi Virossa, hän hoiti pienet lapset. Että en tiedä yhtäkään virolaista miestä, joka jäisi sillä tavalla lasten kanssa kotiin, kun mä lähdän viikoksi Tallinnaan (naurahtaa).*

Suomalaisen miehen kanssa avioituneille naisille muodostui myös sosiaalisia verkostoja miehen sukulaisista ja ystävistä, ja näiden apuun oli mahdollista turvautua tarvittaessa. Muiden kohdalla sosiaalisten verkostojen puutetta korvasivat osaltaan suomalaisen yhteiskunnan järjestämät palvelut (vrt. Zechner 2007). Erityisen hyvänä haastatellut pitivät kattavaa sosiaaliturvaa, jonka ansiosta heidän ei tarvinnut huolestua toimeentulostaan edes kriisitilanteissa, esimerkiksi avioeron tai työttömyyden sattuessa kohdalle. Myös neuvolapalvelut, Mannerheimin lastensuojeluliiton kohtuuhintainen lastenhoitopalvelu, erilaiset päivähoitovaihtoehdot, leikkipuistot kesäisine ruokailuineen ja ilmainen peruskoulutus nähtiin positiivisina. Monet olivat kiinnittäneet huomiota myös siihen, että lapsiperheiden arkea oli helpotettu monin tavoin erilaisilla palveluilla ja tuilla, kuten lapsilisillä, äitiyspakkauksilla, pitkällä äitiyslomilla, hoitovapailta ja asumistuilla. Lisäksi lapset oli otettu arjessa huomioon:

*Alussa me oltiin jotenkin hyvin otettuja siitä, että sellaiset pikku asiat, mitä Virossa ei silloin ollut, oli otettu niin hyvin huomioon. Että esimerkiksi se, että kaupassa oli kärryissä lasten istuin, että sä voit laittaa sen lapsen siihen, että se lapsi ei väsyisi.*

Kuitenkin jotkut naisista mainitsivat, että viranomaiset eivät olleet informoineet heitä riittävästi heille kuuluvista etuisuuksista. Esimerkiksi mie-

hensä työn vuoksi muuttanut kahden lapsen äiti kertoi kävelleensä lapsiensa kanssa kouluun joka aamu sekä heitä vastaan iltapäivisin neljä ja puoli kilometriä, koska ei tiennyt, että heillä oli oikeus ilmaiseen koulukuljetukseen. Osittain tämä saattoi johtua siitä, että erityisesti 1990-luvun alussa muuttaneet naiset ilmaisivat, etteivät halunneet vaatia itselleen etuisuuksia ennen kuin olivat tehneet oman osuutensa yhteiskunnan hyväksi. Tulkitseen tämän johtuvan siitä, että naiset olivat kotimaassaan tottuneet selviytymään arjen haasteista sosiaalisten verkostojensa avulla eivätkä olleet saaneet yhteiskunnalta sosiaalisia etuisuuksia, minkä vuoksi niiden vastaanottaminen myös Suomessa koettiin hankalaksi, jopa nöyryyttäväksi.

Pääsääntöisesti Suomea pidettiin hyvänä, tasapainoisena ja turvallisenä maaperänä äitiydelle. Kuitenkin suomalaista kasvatustyyliä pidettiin liian vapaana. Naiset kritisoivat sitä, että lapsille ei aseteta selkeitä rajoja siitä, mikä on oikein ja mikä on väärin, ja koulussa annetaan liikaa vapautta ja liian vähän kotitehtäviä. Virossa naiset olivat tottuneet siihen, että lapsia kohdeltiin melko ankaraasti ja heille asetettiin tiukat rajat. Lasten myös odotettiin käyttäytyvän hyvin sekä kunnioittavan vanhempiaan ja muita aikuisia. Seuraava lainaus kolmen lapsen äidin haastattelusta kuvastaa monien haastateltujen virolaisten käsitystä suomalaisesta kasvatuksesta:

Täällä on just se vapaa kasvatustyyli. Että voi tehdä... ja voi sanoa äidille rumasti ja potkia... potkia ja sanoa mitä tahansa ja potkivat vaikka... että ei Eestissä kyllä semmoista. Että mulle ei ole elämässäni tullut kertaakaan semmoista ajatusta, että mä voin äitiä potkia tai koskea... että mä... äitiä ja isää pitää kunnioittaa, mutta tuo tulee juuri siitä vapaasta kasvatuksesta.

Vaikka haastatellut paheksuivat suomalaislasten huonoa käytöstä, kuten kiroilua ja syljeskelyä, pitivät he tärkeänä sitä, että lapsia arvostetaan Suomessa enemmän kuin Virossa ja heidän erityistarpeitaan tuetaan koulussa ja päiväkodissa. Lisäksi haastatellut ihailivat suomalaisäitien lempeäitä ja pitkäjänteistä suhtautumista lapsiaan kohtaan. Vastapainoksi tälle muutamat virolaisäidit kertoivat hyväksyvänsä fyysisen rankaisemisen kasvatukseen, vaikka se on Suomessa laissa kielletty (vrt. Tiilikainen 2003, 182) ja nykyisin Virossakin kampanjoidaan sitä vastaan. Virolaiseen kasvatuskulttuuriin kuuluvat myös tiukat käsitykset sukupuolirooleista. Kuten olen toisaalla (Hyvö-

nen 2007b) esittänyt, tytöille ja pojille asetetaan erilaisia odotuksia, jotka heijastuivat myös aikuisena (ks. myös Reuter & Kyntäjä 2006). Lisäksi lapsille asetetaan enemmän sääntöjä kuin Suomessa ja heidän odotetaan käyttäytyvän asiallisesti ja kunnioittavan vanhempiaan. Seuraava lainaus yhden lapsen äidin haastattelusta kuvastaa vanhempien autoritaarista asemaa lapsiinsa nähden:

H: Onko siun mielestä eroja siinä, miten Suomessa ja Virossa suhtaudutaan lapsiin?

K: On, on mun mielestä kyllä. Tai siis no joo. *Mun mielestä Suomessa otetaan lapsi enemmän huomioon*, ja Virossa on ehkä edelleen se ajatus, että vanhemmilla on se, on tietenkin *vanhemmilla se päätösvalta*, mutta se, että *vanhemmat määräilevät paljon, mun mielestä liian monesta pienestä asiasta lapsen arkielämässä*.

H: Osaatko sie sanoa jonkun konkreettisen esimerkin?

K: No ihan ihan... mun mielestä *vaatetuksesta alkaen*, että se on jotenkin ihan hirveen tärkeä Virossa. Ja mieluummin sitten päätetään, että lapsen *pitää mieluummin näyttää kauniilta ja hienolta, kuin että hän saisi sitten polskia kuralammikossa*, esimerkiksi. Ja hyvä käytös ja kaikki. Tietysti on hyvät asiat, mutta ihan *hirveästi määräävät lapsen elämää*.

Maahanmuuton myötä naiset joutuivat pohtimaan omaa äitiyttään uudella tavalla (Hyvönen 2007b). Sen lisäksi, että vastuu lapsista jäi yksin heille, he joutuivat tasapainoilemaan suomalaisten ja virolaisten kasvatuskäytäntöjen välillä muodostaen omanlaisensa käsityksen äitiydestä. On mielenkiintoista, että vaikka Suomeen muuton myötä aineelliset olosuhteet paranivat ja suomalainen sosiaaliturva takasi perustoimeentulon, liittyi muuttoon myös lapsia koskevia syyllisyyden tunteita. Jotkut naiset kokivat, etteivät pystyneet tarjoamaan lapsilleen niin hyviä materiaalisia puitteita kuin olisivat halunneet. Toiset puolestaan kertoivat lapsillaan olleen sopeutumisvaikeuksia sekä identiteettiin liittyviä ongelmia. Kuten seuraava lainaus kahden lapsen virolaisäidin haastattelusta osoittaa, kokivat jotkut jopa tehneensä lapsilleen karhunpalveluksen tuodessaan heidät Suomeen:

Silloin kun tulitiin, niin *pojalla oli alussa koulussa vaikeaa ja mä en todella osannut häntä opettaa, koska mä en osannut itse suomea*. Ja sitten kun alkoi mennä aika pitkälle lasten kustannuksella [---] ja just ne kaikki lama kuviot ja se oli vähän niin kuin huh huh, että mihin me ollaan oikein tultu ja *onko tämä nyt kovin vastuullista vanhemmuutta laittaa lapset sellaiseen tilanteeseen*, mutta... sitten siitä jotenkin selvitiin... En kylä palaisi niihin alkuvuosiin (naurahtaa).

## Suomalaisäidit Virossa: ”Täällä ei äitejä tueta samalla tavalla”

Suomalaisten kohdalla maahanmuuttoon johtaneella syyllä oli keskeinen merkitys siinä, miten muutto vaikutti heidän äitiyden käytänteisiin. Omien opintojen, työn tai avioliiton vuoksi muuttaneet naiset olivat asettautuneet Viroon toistaiseksi, ja heillä oli sekä sosiaalisia että institutionaalisia kontakteja ympäröivään yhteiskuntaan. Haastatteluhetkellä suurimmalla osalla heistä oli virolainen puoliso<sup>3</sup>.

Suurimpana äitiyteen liittyvänä erona suomalaisnaisten kannalta näyttäytyi yleinen, yhteiskunnassa vallitseva suhtautuminen äiteihin. Naiset kokivat, että äitiyttä ei Virossa tueta ja arvosteta samalla tavalla Virossa kuin Suomessa. Vaikka lapsiperheille myönnetyt etuisuudet ovat viime vuosina parantuneet, eivät ne toistaiseksi ole yhtä kattavia kuin Suomessa. Tämän vuoksi Virossa lasten hoitaminen kotona aiheuttaa suurempia taloudellisia haasteita kuin Suomessa, mutta toisaalta yhteiskunnan asettamat paineet ajavat äitejä palaamaan töihin jo varhain. Seuraava lainaus neljän lapsen suomalaisen (koti)äidin haastattelusta osoittaa, että lasten hoitamiseen kotona suhtaudutaan jopa negatiivisesti:

Mä oon sitä tosiaan miettinyt, onko se niin, että pienten lasten äidit haluaa välttämättä mennä töihin, vai tuleeko se paine niinkun yhteiskunnan ja työnantajan puolelta että pitäisi tulla. Että kumpaa se on? [---] Niistä päiväkotipaikkojen puutteesta oli iso juttu lehdesä, niin sitten siinäkin ohimennen mainittiin sitä, että kun ei ole päiväkotipaikkaa, niin äidin pitää istua lapsen kanssa kotona. Ja kun suhtautuminen on tämä, niin kuka sitä haluaa tehdä?

Median välittämä viesti heijastaa yhteiskunnassa vallitsevaa käsitystä siitä, että naiseuteen kuuluu äitiyden lisäksi myös kodin ulkopuolinen ansioityö. Kotiäitiyttä ei arvosteta samalla tavalla kuin esimerkiksi Suomessa, minkä vuoksi naiset eivät ole halukkaita siihen. Äitiyden ja palkkatyön yhdistämisestä tekee haastavan se, että päivähoitopaikkoja on liian vähän ja jonot ovat pitkiä. Tämän vuoksi sosiaalisilla verkostoilla, erityisesti eläkkeellä olevilla isovanhemmilla, on edelleenkin tärkeä rooli lasten hoidossa. Haastatellut naiset

3. Yhtä lukuun ottamatta Viroon toistaiseksi asettautuneet naiset olivat synnyttäneet ensimmäisen lapsensa maastamuuton jälkeen, minkä vuoksi he eivät suoranaisesti voineet verrata kokemuksiaan äitiydestä Suomessa ja Virossa.

kertoivatkin saavansa paljon apua virolaisilta isovanhemmilta. Seuraava lainaus yhden lapsen äidin haastattelusta paljastaa, että lastenhoitoavun lisäksi naiset saivat neuvoja ja ohjeita myös silloin, kun eivät niitä edes kysyneet:

Pietarin äiti alkaa hoitaa Liinaa [haastateltavan palatua opiskelemaan]. Että nyt se käy töissä [---] sehän on eläkeläinen, mutta sen lisäksi se käy vielä töissä. [---] Se tykkää lapsista ja kaikkea, niin se suostui sillain, että me maksetaan sille vähän [---]. Se on sitten taas sellainen, että se koko ajan haluaa itse neuvoa. Siis ei oo sellainen päälleikävä, ei missään nimessä, mutta se niin kuin koko ajan sanoo, että tämä voisi olla hyvä ja tällaista... Et se hirveästi itse tykkää antaa neuvoja, että siltä ei tarvitse oikeastaan edes kysyä, se kertoo kysymättä. Kun mulla on sitten taas silleen, että jos mulla oikeasti herää jotain kysymyksiä, niin sitten mä soitan äidille, että apua, mitä tämä tarkoittaa (naurahtaa).

Virolaisen isoäidin hyvää tarkoittavat neuvot ovat haastateltavalle kulttuurisesti vieraita, minkä vuoksi hän turvautuu ongelmatilanteessa mieluummin omaan äitiinsä, joka on myös henkisesti läheisempi. Kuitenkin virolainen isoäiti tarjoaa tärkeän avun lastenhoidossa. Toisin kuin useimmat haastateltavat, kyseinen nainen kertoi maksavansa hoidosta pientä korvausta, koska isoäidin eläke on niin pieni, että se ei riitä elättämään häntä, vaan hänen on sen lisäksi käytävä töissä. Sen sijaan useimmat muut haastateltavat kertoivat, että eivät olleet korvanneet samaansa apua, mutta jotkut olivat esimerkiksi ostaneet arvokkaita syntymäpäivä- ja joululahjoja.

On mahdollista, että sukulaisten avun merkitys korostui sen vuoksi, että toisin kuin Suomessa, virolaisessa yhteiskunnassa ei laajemmalla makrotasolla äitiyteen suhtauduta kovinkaan kannustavasti. Käytännössä tämä näkyy niin, että ovia ei automaattisesti avata rattaita työntäville äideille ja liikkeisiin sisään meneminen on korkeiden kynnysten vuoksi hankalaa. Liikkuminen julkisissa kulkuvälineissä on haastavaa, koska Virossa ei ole käytössä matalalattiabusseja tai raitiovaujuja. Lisäksi, kuten seuraava lainaus kolmen lapsen suomalaisäidin haastattelusta osoittaa, kokivat jotkut naiset jopa henkilökohtaisella tasolla varsin negatiivista suhtautumista paikallisten taholta:

Mua järkytti viime syksynä, kun mä kuskasin kaikkia kolme lastani tuolla, tuossa raatihuoneen vieressä, niin yksi vanhempi nainen pysähtyi siihen, ja niin kun jäi tuijottamaan siihen, että kolme lasta, kamalaa. Että kolme noin pientä lasta, että kuka ne oikein kasvattaa. Mistä sä oikein otat naban noiden kasvattamiseen. Se oli melkein vihainen mulle, että mulla on kolme lasta.

Kommentti on mielenkiintoinen sen aiemmin esittämäni käsityksen valossa, että lapset kuuluvat luonnollisena osana elämään. Vaikka vielä maailmansotien välisenä aikana monilapsisia perheitä ihannoitiin Neuvostoliitossa ja nykyisin viranomaiset ovat huolissaan väkiluvun laskusta, liitetään monilapsisuus julkisessa diskurssissa sosiaalisiin ongelmiin. Perheet, joissa on enemmän kuin kolme lasta, luokitellaan riskiperheiksi yhdessä yksinhuoltaja- ja kriisitilanteessa olevien perheiden kanssa (Iso-la 2008). Anna Rotkirchin (2008) mukaan nykyisin jopa kolmilapsiset perheet ovat Venäjällä harvinaisia – jo toisen lapsen kohdalla vanhemmat keskustelevat pikemminkin urasta, rahapulasta ja asuntojen pienuudesta kuin rakkauden hedelmästä. Enemmän kuin neljä lasta on yleensä vain köyhillä ja siirtolaisilla. Näiden tekijöiden valossa onkin mahdollista ymmärtää ohikulkeneen naisen hämmästyksen sekä se, että hän kyseenalaisti suomalaisäidin kyvyn kasvattaa samanaikaisesti kolme pientä lasta. Hämmästystä varmasti lisäsi se, että Virossa lapsilla on yleensä useiden vuosien ikäero, koska taloudellisesti epävakaina aikoina ihmiset eivät ole uskaltaneet hankkia lapsia nopeammalla aikataululla. Virolainen sanonta ”lapsi on luksusta” kuvastaa sitä, että lapsen hankkiminen on niin kallista, että jokaisen lapsen hankkimista tulee harkita tarkoin. Kaikilla ei ole varaa hankkia edes ensimmäistä lasta, vaikka lapsiin ei perinteisesti ole panostettu yhtä paljon kuin länsimaissa. Onkin mahdollista, että nykyisin vanhemmat haluavat tarjota lapsilleen sellaiset materiaaliset olosuhteet, joita he eivät itse lapsena saavuttaneet. Toisaalta myös pienten lasten äidit tekevät nykyisin pitkiä työpäiviä.

Samoin kuin Suomeen muuttaneet virolaisnaiset, myös ne suomalaisnaiset, jotka olivat integroituneet virolaiseen yhteiskuntaan, joutuivat pohtimaan omia äitiyden käytänteitään siltä osin, kuin ne poikkesivat paikallisista tavoista. Seuraava lainaus kahden lapsen äidin haastattelusta tuo osuvasti esiin suomalaisten ja virolaisten äitien erilaiset toimintatavat:

Täällä aloitetaan se semmoinen tapakasvatus hirveen aikaisin. Että tosiaan virolainen ja suomalainen lapsi, niillä on ero. [---] Mutta kyllä suomalaisen ja virolaisen äidinkin erottaa tosi kaukaa. Me ollaan siis hirmu kovaäänistä jengistä. Me aina huudellaan, niin kun mäkin että (huutaa) ”Vil-le”. Eihän siis virolaiset, että ne (kuiskaa) hiljaa.

Virossa pidetään tärkeänä sitä, että lapset käytetyvät hyvin, kun taas suomalaisille äideille oli

tärkeintä lasten mahdollisuus nauttia lapsuudestaan, joka käytännössä näkyi esimerkiksi niin, että lapset saivat huutaa ulkona ja hyppiä kuralamikoissa. Vaikka haastateltavat olivat tiedostaneet kasvatusnäkemysiensä eroavan paikallisista, he ylläpitivät niitä. Toisaalta useita vuosia Virossa asuneet naiset tiedostivat myös saaneensa vaikutuksia virolaisesta yhteiskunnasta. Kuitenkin suomalaisuuden vaalimista pidettiin tärkeänä, mikä näkyi esimerkiksi siten, että naiset puhuivat lastensa kanssa suurimmaksi osaksi suomea, lukivat näille suomalaisia satuja ja opettivat suomalaisia leikkejä. Toisin kuin Suomeen muuttaneet virolaiset (ks. Hyvönen 2007b), suomalaisnaisia ei häirinnyt se, että he erottuivat paikallisista. Sen sijaan ulkopuolisuus virolaisesta yhteiskunnasta koettiin haastavaksi silloin, kun naiset kokivat, etteivät olleet täysin perillä virolaisista käytännöistä (vrt. Järvinen-Tassopoulos 2005). Kuten seuraava lainaus suomalaisen yhden lapsen äidin haastattelusta osoittaa, tilanteet, joissa ulkopuolisuus aktualisoitui, olivat käytännössä pieniä, mutta aiheuttivat henkisiä paineita:

”Yksi juttu, mistä mulla tiettyssä mielessä on ollut paineita, tai mitä sillä tavalla on aika paljon mieltänyt, ihan sellaisia pikkujuttuja, käytännönjuttuja mitä pitäisi tietää, että ekana päivänä kun mennään kouluun, niin viedään opettajalle kukkia. Et just semmoisia pikkujuttuja, mitä olisi hyvä tietää, mutta mitä ei voi tietää, kun ei ole itse käynyt kouluaan täällä.”

Vieraiden toimintamallien lisäksi henkistä kuorimitusta aiheuttivat Suomea vähäisempi turvallisuus sekä korkea kilpailuhenkisyys. Erityisesti Tallinnan seudulla asuvat äidit olivat huolissaan jatkuvasti kasvavasta rikollisuudesta, varsinkin taskuvarkauksista. Vaikka rikollisuus ei ollut yhtä yleistä, kuin mitä jotkut naiset olivat ennen maastamuuttoa pelänneet, joutuivat he varottelemaan lapsiaan enemmän kuin Suomessa ollessaan. Haastateltuja huoletti myös virolaisessa yhteiskunnassa yleistyvä kilpailuhenkisyys. Viron itsenäistyttyä uudelleen monien ihmisten arvot ovat muuttuneet itsekeskeisempään suuntaan ja materian sekä ulkoisen menestymisen arvostus on kohonnut. Nykyisin pienillekin lapsille asetetaan päiväkodissa ja koulussa suorituspaineita: lasten oletetaan osaavan lukea ennen kouluun menoa, muuten hänen äitiään pidetään laiskana kasvatajana. Päiväkodeissa lapset voivat ottaa yksityisiä soitto-tunteja tai opiskella vieraita kieliä, ja julkisia kouluja parempitasoisiin yksityisiin ”eliitti-

kouluihin” pyritään pääsykokeiden kautta. Yhteiskunta tukee lasten harrastuksia järjestämällä erilaisia harrastusmahdollisuuksia, jotka vanhemmat voivat vähentää verotuksessa. Monet kouluikäiset lapset harrastavat useita kertoja viikossa, ja kilpaileminen aloitetaan varhain. Paineet ja kilpailuhenkisyys aiheuttivat huolta erityisesti niille äideille, jotka suunnittelivat laittavansa lapsensa virolaiseen päiväkotiiin tai kouluun:

Täällä on hirveän tuollainen... *eliittikoulut* ja niihin pitää kaikkien lasten mennä ja *sun pitää opettaa lapset jo kolme–neljävuotiaana lukemaan ja laskemaan, että ne pääsevät kouluun sisälle*. Se niin kuin *kauhistuttaa niin paljon*, että jos ei se nyt muutu tässä, tai jos jotain ei tapahdu, niin *meidän lapset lähtee varmaan jonnekin muualle kouluun* (naurahtaa). Et se on yksi asia, mikä on *menossa tosi paljon väärrään suuntaan*.

### ”Neljän seinän sisällä”

Toisin kuin edellä käsittelemäni ryhmät, liike-yhtiön sisäisen työkomennuksen vuoksi muuttaneet suomalaiset elivät käytännössä irrallaan virolaisesta yhteiskunnasta suomalaisessa ”enklavais-<sup>4</sup>sa”. Tämän vuoksi myös virolaisen lastenkasvatuskulttuurin vaikutukset jäivät vähäisiksi. Etäisyyttä korosti se, että vain neljä 14:sta tähän ryhmään kuuluvasta naisesta puhui sujuvasti viroa. Pikemminkin, kuten seuraava lainaus kahden lapsen äidin haastattelusta osoittaa, muutto ulkomaille tarjosi jopa mahdollisuuden toteuttaa äitiyttä omalla tavallaan, koska naiset välttyivät ympäristön sanelemilta odotuksilta siitä, miten äidin tulisi toimia:

”Minä olen nauttinut siitä, että me olemme koko perheen kanssa *siirrytty toiseen kulttuuriin*, ja niin kun toiseen yhteiskuntaan... niin silloin sä olet *sen sun oman äitiytesi kanssa*. *Että silloin ei ole, sitä niin kuin... hiljais-ta tietoa siitä, minkälainen niin kun roolimalli, minkälainen suomalainen äiti on*. Mikä niin kun Suomessa... jos ruvetaan niin kun miettimää, että mistä se tulee. Se lähtee sieltä neuvolasta, ja niistä mammakerhoista ja lehdistä, että kannesta kanteen luet *KaksPlus-saa ja vauvalehteä*, että miten... *kun sä lähdet vieraaseen kulttuuriin, ja sä et edes puhu kieltä, niin silloin sulle ei tule, ei tule, sä et täältä osaa ottaa lastenlehteä hyllystä ja lukea, että näin äitinä minun pitäisi toimia*.”

Mahdollisuus ottaa välimatkaa ympäristön asettamiin odotuksiin oli tervetullut ja vapauttava kokemus siitä huolimatta, että suomalaisen yhteiskunnan äideille tarjoamat tukimuodot sekä sosiaaliset verkostot jäivät kotimaahan, mikä aiheutti yksinäisyyden tunnetta erityisesti heti maasta-

muuton jälkeen. Ympäristöstä tulevien odotusten tai mallien puuttuessa naiset joutuivat orientoitumaan äitiyteen uudella tavalla. Kuten seuraava lainaus suomalaisen kolmen lapsen äidin haastattelusta osoittaa, naisilla oli paitsi mahdollisuus myös pakko pysähtyä uudella tavalla kuuntelemaan itseään sekä pohtia sitä, miten he itse näkivät äitiyden. Äitiys nähtiinkin prosessina, jossa keskeistä oli jatkuva itsensä kehittäminen:

”Äitiys *pulppuaa susta sisäältä*, että mä oon sitä mieltä, että perusetunuma tässä asiassa on se paras asia (nauraa). [---] *Pitää kuunnella itseensä*. Koska jos yrittää tehdä sitä teorian mukaan ja toteuttaa, että nyt näiden pitäisi tehdä näin ja mun pitää toimia tässä näin, niin menee metsään. [---] Ja se onkin ihan kauheata katsoa illalla peiliin ja miettiä, miten tämä päivä meni. Ja sitten todeta, että no niin, olipas taas monta kasvuun paikkaa. (nauraa). *Yritäpä huomenna taas näitä uudestaan*.”

Käytännön tasolla suurin maahanmuutosta seurannut muutos miehensä työkomennuksen vuoksi muuttaneille naisille<sup>4</sup> oli se, että he hoitivat lapsiaan kotona, vaikka Suomessa olisivat jo palanneet työelämään. Tämä mahdollisuus nähtiin pääsääntöisesti positiivisena, ja hengähdystauko työelämän kuormituksesta oli tervetullutta vaihtelua. Onkin mielenkiintoista, että toisin kuin useimmissa muissa expatriaatti-<sup>4</sup>vaimoja käsitellessä tutkimuksissa (esim. Fechter 2007; Oksanen 2006; Walsh 2008), suurin osa haastatelluista oli tyytyväisiä tilanteeseensa. Uskon tämän johtuvan siitä, että kahta poikkeusta lukuun ottamatta kyseessä oli ensimmäinen ulkomaan työkomennus ja suurimmalla osalla naisista oli alle kouluikäisiä lapsia. Kolmen lapsen äiti kommentoi:

*Se oli mulle yllätys, että jollekin tämä ei olekaan taivas, että saa olla kotona lasten kanssa*. Kotiäitinä. Että joku kaipaa jotain muuta. *Että vaikka on periaatteessa kaikki kauhean hyvin, niin ei sitten olekaan hyvä olla täällä*. Kun musta tuntuu, että suurin osa äideistä täällä on tyytyväisiä oloonsa.

Arkea raskautti se, että vastuu jäi lähes yksinomaan naisten harteille eikä sukulaisilta saanut yhtä paljon apua kuin Suomessa. Oman haasteensa elämään toi myös se, että arki vieraassa maassa

4. Haastatelluista kymmenen muutti miehensä liike-yhtiön sisäisen työkomennuksen perässä ja kaksi muusta syystä miehen työn perässä. Kaksi muutti oman työkomennuksensa vuoksi.

oli lähtökohtaisesti raskaampaa kuin Suomessa ja lisäksi ekspatriaatti-elämänmuotoon kuului tietty epävarmuus sekä sosiaalisten verkostojen jatkuva muuttuminen (vrt. Coles & Fechter 2008; Ok-sanen 2006). Arjen asettamien haasteiden vuoksi muiden Virossa asuvien suomalaisten merkitys korostui, sillä suomalaisyhteisö muodosti henkisen tukipilarin ja sen jäseniltä oli mahdollista saada apua sitä tarvittaessa. Muiden suomalaisnaisten kanssa oli myös mahdollista keskustella ongelmista sekä jakaa vastuu arjen rutiineista ja lastenhoidosta. Kuten seuraava lainaus suomalaisen kolmen lapsen äidin haastattelusta osoittaa, muistutti suomalaisyhteisö perinteistä kyläyhteisöä, jossa myös lapset kasvatettiin yhdessä:

”Mun mielestä se [suomalaisyhteisö] *tietyllä tavalla muistuttaa semmoista vanhanaikaista kyläyhteisöä, että lapset ovat vähän niin kun yhteisiä*. Että jos jonkun lapsi toimii hyvin tai se toimii huonosti, niin sitä kuka tahansa aikuinen voi kehua tai kieltää sen käytöstä. Kun anopin kanssa oli just puhetta siitä, miten hän loukkaantui aikanaan, kun naapuri komensi hänen lapsiaan. Että hänestä tuntui, että se ei ollut soveliaista. Mutta *mun mielestä se on ihan niin kun osa tätä yhteisöä*.”

Suomalaisyhteisön merkitys korostui, koska useimpien sosiaaliset suhteet rakentuivat sen jäsenistä. Tärkeimmät sosiaaliset linkit virolaiseen yhteiskuntaan muodostivat palkatut lastenhoitajat ja siivoojat. Kolme naista oli palkannut kokopäiväisen lastenhoitajan, ja yhtä lukuun ottamatta kaikilla kävi siivooja. Vaikka kyseinen apu toi toivottua helpotusta vieraassa ympäristössä arjesta selviytymiseen, se aiheutti myös ongelmia. Ensinnäkin sopivan henkilön löytäminen oli hankalaa, toiseksi oman kodin ja yksityisyyden jakaminen oli haasteellista. Lisäksi näissä tilanteissa kohtasivat kulttuuriset käsitykset siitä, miten lapsia tulisi kohdella. Kuten seuraava lainaus kahden lapsen äidin haastattelusta osoittaa, erilaiset kasvatusnäkemykset aiheuttivat ristiriitoja:

Se meidän ensimmäinen *hoitaja, joka oli kaikin puolin ihana, sympaattinen ihminen, [...] jätti lapset yksin*. Ensimmäisen kerran hän vei ne elokuviin, ja sitten elokuva loppui, niin sitten he olivat siellä elokuvateatterissa keskenään odottamassa, silloin 4- ja 6-vuotias... Noh, sitten se tilanne kärjistyi niin, että kun meidän vanhempi oli uimakoulussa, niin yksi näistä äideistä sitten sanoi, kun hänen lapsensa oli samassa uimakoulussa, että hän haluaa nyt vaan kertoa, että hän [hoitaja] jättää meidän nuoremman lapsen yksin sinne leikkipaikalle leikkimään, joka ei ole valvottu. Että saattaa siellä tunnin yksin olla se neljävuotias. [...] Ja siinä sitten suhteellisen rakentavassakin hengessä käytiin sitä keskustelua, kun hän sanoi, että hänellä on

suomalaisiakin ystäviä, ja *suomalaiset ihmiset jotenkin liian paljon huolehtii lapsistaan...* ja mä sitten mietin, ja sanoin hänelle, että eikö hän sitten ajattele sitä, mitä voisi käydä? Sitten hän sanoi, että [...] jos hän rupeaisi ajattelemaan negatiivisesti, niin hän ei enää olisi elämästään selvinnyt.

## Lopuksi

Tämä artikkeli on tarkastellut maastamuuton vaikutuksia Virossa Suomeen ja Suomesta Viroomuuttaneiden naisten äitiyteen. Vaikka äitiyteen liittyvät historialliset lähtökohdat ovat erilaiset Suomessa ja Virossa, naisten puheessa ei mielenkiintoista kyllä löytynyt eroja tavoitteiden tasolla suomalaisten ja virolaisten haastateltavien välillä. Kuitenkin toimintatavat niin suhtautumisessa lasten hankkimiseen kuin kasvattamiseenkin olivat erilaisia. Virolaiset näkivät lapset luonnollisesti elämään kuuluvana osana, kun taas suomalaiset pitivät äitiyttä elämän keskeisimpänä sisältönä. Tulokseni antavat myös tukea Juha Hämäläisen ja kumppaneiden (1994) sekä Tiia Tulvisten ja Maarit Ahtosen (2007) havainnoille siitä, että suomalaiset suosivat vapaata kasvatusta, kun taas virolaiset pitivät tiukempia rajoja. Länsi-Euroopassa alkoi 1960-luvulla levitä käsitys, jonka mukaan vanhempien tulisi olla lastensa ystäviä, kun taas entisessä Neuvostoliitossa vanhemmilla säilyi tiukka auktoriteettiasema lapsiinsa nähden (Hoikkala 1998). Virossa tapahtuneista suurista yhteiskunnallisista muutoksista huolimatta tämä asetelma näyttää edelleen olevan voimassa.

Suurin maastamuuttoa seurannut muutos virolaisille oli siirtyminen laajennetun äitiyden lastenhoivakulttuurista ydinperhekeskeiseen malliin. He joutuivat usein luopumaan sukulaisilta saamastaan lastenhoitoavusta, joka ennen muuttoa oli ollut jopa päivittäistä. Tosin suomalaisen kanssa avioliiton solmineiden miehenpuoleiset sukulaiset tarjosivat tärkeän sosiaalisen linkin, vaikka eivät samanlaista hoiva-apua. Samalla sukupuolitettu työnjako ydinperheen sisällä muuttui. Monet virolaiset naiset kertoivat heidän suomalaisten miestensä, toisin kuin virolaisten miesten, osallistuvan kodin askareisiin.

Suomalaisilla Viroomuuttaneilla naisilla sukupuolitettu työnjako sen sijaan kärjistyi, varsinkin, jos mies oli suomalainen. Työkomenuksen vuoksi muuttaneet suomalaismiehet tekivät pitkiä työpäiviä ja matkustivat paljon, minkä vuoksi heidän panoksensa kotitöihin jäi käytännössä

pieneksi ja vastuu arjen pyörittämisestä oli miltei kokonaan naisilla. Myös virolaisen kanssa lapsen hankkineet naiset kertoivat pääasiallisen vastuun olevan heillä, joskin sukulaisten osuus lastenhoidossa oli huomattava. Tiivistetysti voikin sanoa, että lähtömaasta ja muuttosyystä riippumatta maastamuutto vaikutti sekä äitiyden toimintatapoihin että sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

Se, miten paljon naiset omaksuivat vallitsevia käsityksiä äitiydestä sekä lasten asemasta osaksi omia käytänteitään, riippui heidän orientoitumisestaan asuinmaan yhteiskuntaan. Tilanne oli virolaisten ja suomalaisten kohdalla osittain erilainen sen vuoksi, että haastatelluilla virolaisilla oli lähtökohtaisesti yhteyksiä suomalaiseen yhteiskuntaan joko työ- tai opiskelupaikan kautta. Lisäksi he käyttivät erilaisia äideille suunnattuja sosiaalipoliittisia palveluita, kuten neuvolaa. Vastaava tilanne oli niillä suomalaisilla, jotka olivat asettuneet Viroon toistaiseksi. Useimmilla heistä oli myös virolainen puoliso, jonka kautta syntyi erilaisia kiinnekohtia Viroon. Sen sijaan väliaikaisesti, joko oman tai puolison työkomennuksen vuoksi muuttaneiden naisten yhteydet virolaiseen yhteiskuntaan olivat vähäisiä, eivätkä he juurikaan saaneet siitä vaikutteita. Virolaiset sekä ne suomalaiset, jotka olivat integroituneet virolaiseen yhteiskuntaan, joutuivat muodostamaan äitiydestä omanlaisensa näkemyksen yhdistellen sekä suomalaisia että virolaisia käsityksiä.

Naiset joutuivat kohtaamaan myös monia sellaisia tekijöitä, joihin eivät välttämättä olleet osanneet varautua ennen maastamuuttoa. Virolaisilla nämä kulttuurien törmäämiseen liittyvät tekijät olivat pitkälle yhteydessä sosiaalisten verkostojen nopeaan supistumiseen maastamuuton myötä. Vaikka suomalainen yhteiskunta tarjosi erilaisia palveluita, ei se pystynyt tarjoamaan sosiaalisia verkostoja, mikä aiheutti yksinäisyyden tunteita. Tulokset viittaavatkin siihen, että Punaisen Ristin ”varamummo” -palvelun kaltaisille palveluille olisi nykyistä huomattavasti enemmän kysyntää siirtolaisperheissä. Virolaiset eivät myöskään aina osanneet etsiä jo olemassa olevia palve-

luita, eikä heitä informoitu tarpeeksi niistä. Myös Minna Zechner (2007) havaitsi virolaisia ja kiinalaisia maahanmuuttajia käsitelleessä tutkimuksessaan, että maahanmuuttajat eivät olleet saaneet riittävästi suomalaisia palveluita koskevaa informaatiota. Osaltaan tämä hidasti maahanmuuttajien integroitumista. Kuitenkin integroituminen on sekä maahanmuuttajan että yhteiskunnan kannalta paras vaihtoehto, minkä vuoksi palveluista informoiminen nykyistä tehokkaammin olisikin tärkeää.

Vastaanottavan yhteiskunnan suhtautuminen ja palvelutarjonta eivät kuitenkaan sinänsä riitä integroitumiseen, vaan se vaatii myös maahanmuuttajalta aktiivisuutta. Syyt siihen, miksi suomalaisessa ”enklaavissa” eläneet haastatellut eivät integroituneet virolaiseen yhteiskuntaan, voivat olla moninaisia. Keskeistä lienee työkomennuksien määräaikaisuus sekä olemassa oleva vahva suomalainen yhteisö, johon on erityisesti alkuvaiheessa helpompi solmia suhteita kuin vieraaseen, virolaiseen yhteiskuntaan. Lisäksi puolisoiden työpaikoilla solmimat suhteet rajoittuivat usein työkuvioidin eivätkä näin ollen muodostaneet sosiaalista linkkiä haastatelluille naisille.

Viljo Koiranen (1966) havaitsi Ruotsiin muuttaneita suomalaisia tutkiessaan, että vastaanottavaan maahan sopeutuminen oli sitä epätodennäköisempää, mitä todennäköisempänä maahanmuuttajat pitivät paluuta Suomeen. Toisaalta Suomessa asuvia maahanmuuttajia käsitelleet tutkimukset ovat osoittaneet, että parhaiten integroitumista selittää maahanmuuttajien hyvä kielitaito (Liebkind & al. 2004, 197).

Uuteen asuinmaahan asettautumisesta ja integraatiosta keskusteltaessa on tärkeää pitää mielessä, että vanhempien omaksumat näkökulmat heijastuvat usein myös lapsiin. Tulevaisuudessa lasten asuinmaan ja lähtömaan välillä ylläpitämällä suhteilla voi olla taloudellisia ja poliittisia merkityksiä. Mielenkiintoinen ja tärkeä aihe jatkotutkimukselle onkin se, millaisia vaikutuksia vanhempien tavalla orientoitua vastaanottavaan yhteiskuntaan on toisen polven maahanmuuttajille.

## KIRJALLISUUS

- ALAS, RUTH & REES, CHRISTOPHER: Estonia in Transition: Exploring the Impact of Change on Women Managers. *Women in Management Review* 20 (2005): 446–60
- ANTTONEN, ANNELI: Hyvinvointivaltion naisystävälliset kasvot. Teoksessa: Anttonen, Anneli & Henriks-son, Lea & Nätkin, Ritva (toim.): Naisten hyvinvointivaltio. Tampere: Vastapaino, 1994
- BERGQVIST, CHRISTINA: Lastenhoidon ja vanhempain- loman malleja. Teoksessa: Christina Bergqvist & al. (toim.): Tasa-arvoiset demokratiat? Sukupuoli ja politiikka Pohjoismaissa. Helsinki: Edita, 2001
- BRYCESON, DEBORAH & VUORELA, ULLA: The Transnational Family. *New European Frontiers and Global Networks*. Oxford: Berg, 2002
- CASTRÉN, ANNA-MAIJA: Perhe ja työ Helsingissä ja Pie- tarissa. Elämänpäiirit ja yhteiskunta opettajien sosi- aalisissa verkostoissa. Helsinki: SKS, 2001
- COLES, ANNE & FECHTER, ANNE-MEIKE: Introduction. Teoksessa: Coles, Anne & Fechter, Anne-Meike (toim.): Gender and Family among Transnational Professionals. New York: Routledge, 2008
- EREL, UMUT: Reconceptualizing Motherhood: Expe- riences of Migrant Women from Turkey Living in Germany. Teoksessa: Bryceson, Deborah & Vuore- la, Ulla (toim.): The Transnational Family. *New European Frontiers and Global Networks*. Oxford: Berg, 2002
- FECHTER, ANNE-MEIKE: Transnational Lives: Expatri- ates in Indonesia. Aldershot: Ashgate, 2007
- HAYS, SHARON: The Cultural Contradictions of Moth- erhood. New Haven: Yale, 1996
- HIILAMO, HEIKKI: Akantappolaista isäkiintiöön. Perhe- politiikan pitkä linja Suomessa ja Ruotsissa. Hel- sinki: Stakes, 2006
- HOFSTEDTE, GEERT: Cultural Dimensions. [www.geert- hofstede.com/hofstede\\_dimensions.php?culture1 =32&culture2=29](http://www.geert- hofstede.com/hofstede_dimensions.php?culture1 =32&culture2=29) [26.10.2006]
- HOIKKALA, TOMMI: Aljoha and Tapio. Two cases of compared fathering. *Young – Nordic Journal of Youth Research* 6 (1998) 3: 19–32
- HYVÖNEN, HELI: Leaving Home Behind – Career Op- portunity Or Seeking for a Better Life? A Study of Finnish and Estonian Migrant Women's Expe- riences of Immigration. Teoksessa: Söderling, Ismo (toim.): Finnish Yearbook of Population Research. Helsinki: Väestötutkimuslaitos, 2007a
- HYVÖNEN, HELI: ”Koti on Suomessa mutta kotimaa on Viro”. Suomessa asuvien virolaisäitien trans- nationaaliset sosiaaliset tilat. Teoksessa: Martikai- nen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.): Maa- hanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto, 2007b
- HÄMÄLÄINEN, JUHA & KRAAV, INGER & RAUDIK, VILVE: Perhekuulttuurit ja vanhemmuus Suomessa ja Vi- rossa. Vertaileva tutkimus. Kuopio: Kuopion yli- opisto, 1994
- HÄMÄLÄINEN, ULLA & TAKALA, PENTTI: Isien perhe- vapaat ja tasa-arvo. Teoksessa: Asplund, Lilja & Kauppinen, Kaisa (toim.): Perhevapaavalinnat ja perhevapaiden kustannukset. Sosiaali- ja terveys- ministeriön selvityksiä 2007: 69. Helsinki: Sosiaa- li- ja terveysministeriö, 2007
- ISOLA, ANNA-MARIA: [Riskiperheet. Venäjän väestöhäl- linnan strategioiden retoriikka.] Teoksessa: Rot- kirch, Anna & Temkina, Anna & Zdravomyslova, Elena (toim.): Novyj byt [Uusi arki]. Pietari: Euro- pean University Press. Julkaistaan venäjäksi 2008.
- JASINSKAJA-LAHTI, INGA & LIEBKIND, KARMELA: Venä- jänkielisten maahanmuuttajanuorten perhearvot ja identiteetti. Teoksessa: Liebkind, Karmela (toim.): Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutki- muksen valossa. Tampere: Gaudeamus, 2000
- JÄRVINEN-TASSOPOULOS, JOHANNA: Muukalaisuuden labyrintissa: Kreikansuomalaisten Naisten mat- ka jälkimoderniin arkeen. Helsinki: Yliopistopai- no, 2005
- JULKUNEN, RAIJA: Suomalainen Sukupuolimalli – 1960- luku käänteenä. Teoksessa: Anttonen, Anneli & Henriks-son, Lea & Nätkin, Ritva (toim.): Naisten Hyvinvointivaltio. Tampere: Vastapaino, 1994
- KARU, MARRE & ROOSAAR, LIIS: Attitudes Towards Gender Equality in the Workplace. *Praxis Centre for Policy Studies*, 2006
- KASKLA, EDGAR: The National Woman: Constructing Gender Roles in Estonia. *Journal of Baltic Studies* 34 (2003): 298–312
- KOIRANEN, VIJJO: Suomalaisten siirtolaisten sulautumi- nen Ruotsissa. Porvoo: WSOY, 1966
- LIEBKIND, KARMELA & MANNILA, SIMO & JASINSKAJA- LAHTI, INGA & JAACKOLA, MAGDALENA & KYNTÄJÄ, EVE & REUTER, ANNI: Venäläinen, Virolainen, Suo- malainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotou- tuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus, 2004
- MARJETA, MAARIT: Kotimaassa tiedettiin kuka minä olen. Selvitys maahanmuuttajien kotoutumisesta. *Moniste 48*. Helsinki: Opetushallitus, 1998
- MIETTINEN, ANNELI: Population Data on Finland 1900–2006. Teoksessa: Söderling, Ismo (toim.): Finnish Yearbook of Population Research. Helsin- ki: Väestötutkimuslaitos, 2008
- NARUSK, ANU & HANSSON, LEENI: Estonian Families in the 1990's: Winners and Losers. Tallinna: Estonian Academy Publishers, 1999
- OKSANEN, ANNIKA: Siirtonaisena Singaporessa. Ulko- maantyökomennukselle mukaan muuttaneet suo- malaisnaiset kertovat kokemuksistaan. Helsinki: Yliopistopaino, 2006
- PIETILÄINEN, MARJUT: Tasa-arvoinen Suomineito, Osa 1. Tieto & trendit (2006): 6–7
- REUTER, ANNI & KYNTÄJÄ, EVE: Kansainvälinen avio- liitto ja stigma. Teoksessa: Martikainen, Tuomas (toim.): Ylirajainen kulttuuri: Etnisyys Suomessa 2000-Luvulla. Helsinki: SKS, 2006
- RÖÖM, TAIRI & KALLASTE, EPP: Men and Women in the Estonian Labour Market: An Assessment of the Gender Wage Gap. *Praxis Centre for Policy Stud- ies. Policy Analysis* 8/2004
- ROOS, J. P.: Suomalainen Elämä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1987
- ROTKIRCH, ANNA: The Man Question. Loves and Lives in Late 20th Century Russia. Helsinki: Nord Print, 2000

- ROTKIRCH, ANNA: Naturligtvis? Moderskap. Essentialism och evolutionsteori. Naistutkimus –Kvinnoforskning 3 (2003): 33–47
- ROTKIRCH, ANNA: Venäläiset perheet murroksessa. Teoksessa: Korhonen, Elina (toim.): Venäläiset perheet ja seksuaalisuus murroksessa. Helsinki: Väestöliitto, 2008
- SIIM, PIHLA: Äidit ja heidän lapsensa. Perhesuhteista neuvottelua yllirajaisissa perheissä. Teoksessa: Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.): Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto, 2007
- SOTSIAAL MINISTEERIUM: Võrdsed Võimalused Inimväärseks Eluks. www.sm.ee/esttxt/pages/goproweb0005 [18.4.2008]
- STAKES: Synnyttäjät, synnytykset ja vastasyntyneet. Tilastotiedote 21/2006. www.stakes.fi/FI/Tilastot/Aiheittain/Lisaantyminen/synnyttajat/index.htm [4.4.2008]
- STATISTICS ESTONIA: Mean age of women at childbearing. www.stat.ee/29926 [7.7.2008]
- THERBORN, GÖRAN: Between Sex and Power. Family in the World 1900–2000. Lontoo: Routledge, 2004

## ENGLISH SUMMARY

*Heli Hyvönen: Change of country, change in motherhood? Finnish and Estonian women's experiences of motherhood after immigration (Maa muuttuu, muuttuuko äitiys? Suomalaisten ja virolaisten kokemuksia äitiydestä maahanmuuton jälkeen)*

This article looks at how emigration affected the motherhood of women moving from Estonia to Finland and from Finland to Estonia, and explores what kind of factors they had to take into account in their new home countries. The examination is anchored to the ideologies of intensive and extended motherhood. Within the area of the former Soviet Union, a model of extended motherhood predominates which entails providing care not only to one's biological parents but other family members as well. The prevailing model in Finland is more closely reminiscent of the US-originating ideology of intensive motherhood, which gives primacy to the mother's responsibility for child care and which expects a full commitment to motherhood at least as long as the children are small. Although prevailing views of motherhood in Finland and Estonia are different, the Finnish and Estonian mothers interviewed for this research did not seem to differ in terms of their main concerns and aims. Both groups expressed the view that the most important task for motherhood was to attend to the child's needs and to make sure they were safe. They did, however, differ in the way they achieved this. Deep-seated cultural ideologies continued to influence motherhood and its practices even after the women had lived in their new home country for several years.

Regardless of the reasons for moving, emigration influenced motherhood in both groups of mothers and also disrupted perceptions of gender roles prevailing in

- TIILIKAINEN, MARJA: Arjen Islam: Somalinaisten elämää Suomessa. Tampere: Vastapaino, 2003
- TULVISTE, TIIA & AHTONEN, MAARIT: Child-Rearing Values of Estonian and Finnish Mothers and Fathers. Journal of Cross-Cultural Psychology 38 (2007): 2, 137–155
- WALSH, KATIE: Travelling Together? Work, Intimacy, and Home Amongst British Expatriated Couples in Dubai. Teoksessa: Coles, Anne & Fechter, Anne-Meike (toim.): Gender and Family among Transnational Professionals. New York: Routledge, 2008
- VUORI, JAANA: Äidit, isät ja ammattilaiset. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 2001
- ZECHNER, MINNA: Maahanmuuttajaahtien näkemyksiä ja kokemuksia päivähoidosta ja koulusta palveluina. Teoksessa: Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.): Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto, 2007
- ZONTINI, ELISABETTA: Immigrant Women in Barcelona: Coping with the Consequences of Transnational Lives. Journal of Ethnic and Migrations Studies 30 (2004): 6, 1113–1144.

the country of origin. For Estonian mothers the biggest change was that they had to abandon their social networks, particularly the frequent help they had received from their own mothers with child care. In Finland, Estonian mothers found that they had to assume responsibility for everyday routines, particularly if they had moved into the country with their Estonian spouse, whereas those women who had married in Finland or who were repatriated could benefit from the help of relatives in their new home country. The wide array of social benefits available compensated somewhat for the loss of social networks, helping to relieve immigrant mothers from some of the concerns they had experienced in their everyday life in Estonia. In their new home country they also had to form their own view of motherhood, which integrated both Estonian and Finnish practices. However, it is noteworthy that even though immigrant mothers had to walk a tightrope between different views on raising children, the everyday routines in their new home country were largely similar to those in their country of origin.

The situation was very different for Finnish women who had moved to Estonia. Those women who had emigrated with their husband or for work reasons lived in an expatriate enclave, in complete isolation from Estonian society. Thus, emigration released them from the expectations of the environment. They were offered an opportunity to pause and search in a new way for their own kind of motherhood. On the other hand, they were forced to search in a new way for their own kind of motherhood. Everyday social relations consisted mainly of contacts with other Finnish people who supported one another both mentally and practically with child care, if necessary on a daily basis. By contrast those Finnish women who had moved out to study or

to work in Estonia had established social and institutional contacts with Estonian society. Most of them had an Estonian spouse whose friends and relatives not only provided important social contacts, but also offered help with child care and aspects of everyday life. The women in this group were also aware of the differences between Finland and Estonia and – as the Estonian women who had moved to Finland – had to rethink and reconsider their motherhood. However, in contrast to the Estonian women who had moved to Finland, Finnish women did not feel uncomfortable about standing out from the locals. I suggest that this reflects both the strength of the Finnish self-identity and the

fact that Finnish women have moved to Estonia voluntarily. Unlike the Estonian women who have moved to Finland, the Finnish immigrant mothers in Estonia had not moved there in search of a better standard of living, but rather to carve out opportunities that were not available in Finland. Indeed it is fair to say that in addition to historical and societal factors, the main motive for emigration was an important factor in terms of how emigration impacted motherhood.

#### KEY WORDS

*emigration, motherhood, Finland, Estonia*

**Liite:**

Artikkeli perustuu seuraaviin haastatteluihin:

suomalaiset						virolaiset					
Synt.	Virossa vietetty aika vuosina	Lapset synt.	Koulutus	Muuton syy		Synt.	Virossa vietetty aika vuosina	Lapset synt.	Koulutus	Muuton syy	
1959	4	1996, 97	peruskoulu	miehen työ		1968	13	2001, 03	korkeakoulu	oma työ	
1963	10	1997	korkeakoulu	omat työ		1973	13	1992	korkeakoulu	paluumuutto	
1964	6	1992, 94, 96, 98	korkeakoulu	avioliitto		1973	12	1994, 97	korkeakoulu	omat opinnot	
1964	4	1987, 94	opisto	omat opinnot		1961	14	1985, 87	korkeakoulu	miehen opinnot	
1967	5	2002, 04	korkeakoulu	oma työ		1967	12	1998	opisto	oma työ	
1968	1	1997, 00	korkeakoulu	oma työ		1968	11	1997, 02	korkeakoulu	avioliitto	
1969	4	1997, 01	korkeakoulu	miehen työ		1964	14	1988, 93	korkeakoulu	paluumuutto	
1969	1	1995, 96, 03	korkeakoulu	miehen työ		1967	14	1983, 90, 90, 02	opisto	avioliitto	
1970	2	2001, 03	opisto	miehen työ		1973	1,5	1990	ei koulutusta	avioliitto	
1970	2	2002, 03	korkeakoulu	miehen työ		1964	14	1987, 03	opisto	paluumuutto	
1970	4,5	1997, 00, 02	korkeakoulu	miehen työ		1967	16	2002	korkeakoulu	äidin avioliitto	
1971	3,5	2003, 05	korkeakoulu	oma työ		1973	13	1994, 99	opisto	avioliitto	
1972	1,5	2002, 04	korkeakoulu	miehen työ		1968	8	1995	opisto	avioliitto	
1972	8	1999, 01	korkeakoulu	miehen työ		1974	8	2004	korkeakoulu	omat opinnot	
1973	2	2003	korkeakoulu	miehen työ		1964	11	2000	korkeakoulu	oma työ	
1974	6	2004	korkeakoulu	avioliitto		1973	9	2002, 03	korkeakoulu	omat opinnot	
1974	5	1997, 99, 04	korkeakoulu	oma ura		1957	14	1981, 97, 99	opisto	oma työ	
1974	5	2004	korkeakoulu	oma työ		1955	13	1981, 81	korkeakoulu	paluumuutto	
1974	6	2004	korkeakoulu	omat opinnot		1957	15	1981, 84	korkeakoulu	miehen työ	
1975	1,5	2001, 02, 04	korkeakoulu	miehen työ		1974	8	1996, 02	korkeakoulu	avioliitto	
1975	9	2001, 03	korkeakoulu	omat opinnot		1966	2	2000	korkeakoulu	oma työ	
1976	4,5	1999, 01	korkeakoulu	miehen työ		1979	13	2002	korkeakoulu	paluumuutto	
1977	6,5	2002	korkeakoulu	omat opinnot		1970	1,5	1993	opisto	avioliitto	
1983	1,5	2004	korkeakoulu	omat opinnot		1973	12	2004	opisto	paluumuutto	